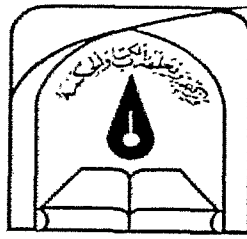

سید محمد علی

۱۳۸۲ / ۵ / ۳۰

مرکز اطلاعات و مدارک علمی ایران
تهیه مدارک

دانشگاه تربیت مدرس

دانشکده علوم انسانی

رساله دکترا (Ph.D) در رشته جامعه شناسی

بررسی تعارض بین ارزش های اخلاقی مذهبی و کنش های اجتماعی

(دانش آموزان دبیرستانهای منطقه ۱۵ و ۳ شهر تهران)

ابوتراب طالبی

استاد راهنما: دکتر غلامعباس توسلی

۴۹۱۲۸

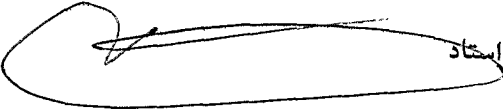
استاد مشاور: دکتر احمد رجب زاده استاد مشاور: دکتر عماد افروغ

سال ۱۳۸۰

تأییدیه اعضای هیئت داوران حاضر در جلسه دفاع از رساله دکترای جامعه‌شناسی

اعضاء هیئت داوران نسخه نهایی رساله آقای ابوتراب طالبی تحت عنوان بررسی تعارض بین ارزش‌های اخلاقی مذهبی و کنش‌های اجتماعی را از نظر فرم و محتوا بررسی نموده و پذیرش آنرا برای تکمیل درجه دکترا پیشنهاد می‌کنند.

اعضاء هیئت داوران

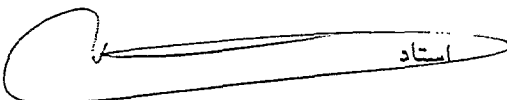

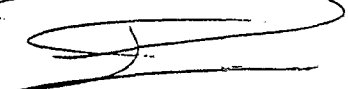
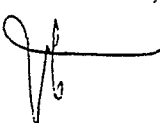
اعضاء	رتبه علمی	نام و نام خانوادگی	اعضاء هیئت داوران
	استاد	دکتر غلامعباس توسلی	استاد راهنما
	استادیار	دکتر احمد رجب زاده	استاد مشاور
	استادیار	دکتر عماد افروغ	استاد مشاور
	دانشیار	دکتر محمد حسین پناهی	استاد ناظر
	استادیار	دکتر سعید سعید فر	استاد ناظر
	استادیار	دکتر سید حسین سراج زاده	استاد ناظر
	استادیار	دکتر علی محمد حاضری	استاد ناظر
	استادیار	دکتر علی محمد حاضری	نماینده شورای تحصیلات تکمیلی

مرکز اطلاعات آمار علمی
تهران

تأییدیه اعضای هیئت داوران حاضر در جلسه دفاع از رساله دکترای جامعه‌شناسی

اعضاء هیئت داوران نسخه نهایی رساله آقای ابوتراب طالبی تحت عنوان بررسی تعارض بین ارزش‌های اخلاقی مذهبی و کنش‌های اجتماعی را از نظر فرم و محتوا بررسی نموده و پذیرش آنرا برای تکمیل درجه دکترا پیشنهاد می‌کنند.

اعضاء هیئت داوران

امضاء	رتبه علمی	نام و نام خانوادگی	اعضاء هیئت داوران
	استاد	دکتر غلامعباس توسلی	استاد راهنما
	استادیار	دکتر احمد رجب زاده	استاد مشاور
	استادیار	دکتر عماد افروغ	استاد مشاور
	دانشیار	دکتر محمد حسین پناهی	استاد ناظر
	استادیار	دکتر سعید معید فر	استاد ناظر
	استادیار	دکتر سید حسین سراج زاده	استاد ناظر
	استادیار	دکتر علی محمد حاضری	استاد ناظر
	استادیار	دکتر علی محمد حاضری	نماینده شورای تحصیلات تکمیلی

آیین نامه چاپ پایان نامه (رساله) های دانشجویان دانشگاه تربیت مدرس

نظر به اینکه چاپ و انتشار پایان نامه (رساله) های تحصیلی دانشجویان دانشگاه تربیت مدرس مبین بخشی از فعالیتهای علمی - پژوهشی دانشگاه است بنابراین به منظور آگاهی و رعایت حقوق دانشگاه دانش آموختگان این دانشگاه نسبت به رعایت موارد ذیل متعهد می شوند:

ماده ۱: در صورت اقدام به چاپ پایان نامه (رساله) ی خود، مراتب را قبلاً به طور کتبی به مرکز نشر دانشگاه اطلاع دهد.

ماده ۲: در صفحه سوم کتاب (پس از برگ شناسنامه)، عبارت ذیل را چاپ کند:
کتاب حاضر، حاصل رساله دکتری نگارنده در رشته: جامعه شناسی است که در سال ۱۳۸۰ در دانشکده: علوم انسانی دانشگاه تربیت مدرس به راهنمایی جناب آقای غلامعباس توسلی و مشاوره جناب آقایان دکتر احمد رجب زاده و دکتر عماد افروغ از آن دفاع شده است».

ماده ۳: به منظور جبران بخشی از هزینه های نشریات دانشگاه تعداد یک در صد شمارگان کتاب (در هر نوبت چاپ) را به مرکز نشر دانشگاه اهدا کند دانشگاه می تواند مازاد نیاز خود را به نفع مرکز نشر در معرض فروش قرار دهد.

ماده ۴: در صورت عدم رعایت ماده ۳، ۵۰٪ بهای شمارگان چاپ شده را به عنوان خسارت به دانشگاه تربیت مدرس، تأدیه کند.

ماده ۵: دانشجو تعهد و قبول می کند در صورت خودداری از پرداخت بهای خسارت، دانشگاه می تواند خسارت مذکور را از طریق مراجع قضایی مطالبه و وصل کند؛ به علاوه به دانشگاه حق می دهد به منظور استیفای حقوق خود، از طریق دادگاه، معادل و جه مذکور در ماده ۴ را از محل توقیف کتابهای عرضه شده نگارنده برای فروش، تأمین نماید.

ماده ۶: اینجانب: ابوتراب طالبی دانشجوی رشته: جامعه شناسی تعهد فوق و ضمانت اجرایی آن را قبول کرده، به آن ملتزم می شوم.

نام و نام خانوادگی: ابوتراب طالبی

تاریخ و امضا:

تشکر و قدردانی

ابتدا حمد بی پایان می گوئیم حضرت حق را که توفیق حیات انسانی اجتماعی و فعالیت علمی بر ما ارزانی فرمود. فعالیت علمی نوعی کنش اجتماعی است. در انجام چنین فعالیتی، خصوصا پایان نامه دکترا، دیگران تاثیر مستقیم و غیر مستقیم فراوانی دارند. ادای حق سپاسگزاری کسانی که در این مسیر نگارنده را مرهون محبت های خویش نموده اند غیر ممکن است. با این وجود برخورد واجب میدانم از افراد گمنام، پدید آورندگان آثار علمی و اساتیدی که در مقاطع مختلف تحصیلی به شکل گیری تفکر جامعه شناسانه در اندیشه اینجانب و سامان یافتن این پایان نامه کمک نموده اند قدر دانی کنم.

از استاد بزرگوار، پیر جامعه شناسی ایران، دکتر غلامعباس توسلی که علاوه بر استفاده از محضرشان به عنوان استاد راهنما از آثار علمی ارزشمند گذشته شان نیز بهره برده ام تشکر می کنم.

از اساتید محترم دکتر احمد رجب زاده و دکتر عماد افروغ که از راهنمایی ها و نکته سنجی های علمی ارزنده خود نگارنده را بهره مند کرده اند سپاسگزارم.

از مسئولین و کارکنان دانشگاه تربیت مدرس. خصوصا دانشکده علوم انسانی، که در مدت ده سال تحصیل دوره کارشناسی ارشد و دوره دکترا در فراهم کردن امکانات مطالعه و تحقیق برای اینجانب نقش موثری داشته اند قدر دانی می کنم.

در پایان از کسانی تقدیر می کنم که بیشترین حق را بر گردن من دارند پدر و مادرم که اسوه تلاش و فداکاری اند. از همسرم که فعالیت های علمی ام بی همراهی او ممکن نیست و فرزندان عزیزم، مریم و محمدرضا که به دلیل اشتغالات موجود نمی توانم آنگونه که دوست دارم پاسخگوی مطالبات کودکانه شان باشم.

چکیده

هدف این تحقیق بررسی تعارض بین کنش‌های اجتماعی و ارزش‌های اخلاقی مذهبی و وجود آن به عنوان یکی از مسائل مهم اخلاقی و شناخت علل اجتماعی آن بوده است. در این تحقیق ارزش‌های اخلاقی به عنوان یکی از ابعاد دین اسلام و صداقت (درستکاری، راستگویی) و عفت و پاکدامنی به عنوان شاخص‌های آن در نظر گرفته شده است.

برای پی بردن به علل انجام کنش‌های متعارض با ارزش‌های اخلاقی، ضمن بررسی نظریه‌های مربوط به کنش، مدل نظری ترکیبی مبتنی بر «علیت چندگانه» با تأکید بر منطق وضعیت اجتماعی و منطق ذهنی جمعی مؤثر بر کنش اجتماعی تدوین شده است. براساس چارچوب نظری تحقیق دو دسته عوامل ذهنی و عوامل عینی در انجام کنش‌های اجتماعی متعارض با ارزش‌های اخلاقی مؤثر هستند.

روش اصلی تحقیق روش پیمایش بوده است ولی در انجام آن از روش‌های مختلف به تناسب در مراحل گوناگون استفاده شده است. (برای نمونه جهت دستیابی به شاخص‌های ارزش‌های اخلاقی مذهبی از روش تحلیل محتوای کتابهای اخلاق اسلامی و تحقیقات موجود استفاده شده است).

جامعه آماری تحقیق نوجوانان بین ۱۵-۲۵ سال بودند که در سال تحصیلی ۸۰-۱۳۷۹ در مدارس منطقه ۱۵ و ۳ شهر تهران تحصیل می‌کردند. تعداد نمونه ۴۳۵ نفر دانش‌آموز بوده است. نتایج تحقیق با ۹۵ درصد اطمینان قابل تعمیم به جامعه آماری می‌باشد. در تجزیه و تحلیل داده‌ها علاوه بر روش‌های تحلیل یک متغیره از روش‌های تحلیل چند متغیره و تحلیل مسیر برای آزمون فرضیه تحقیق و چارچوب نظری استفاده شده است. مهمترین نتایج تحقیق به شرح زیر است.

۱- در مورد ارزش‌های اخلاقی مذهبی «عقیده جمععی» وجود دارد. ۹۸/۵ درصد نوجوانان ارزش‌های مذکور را قبول دارند.

۲- بین کنش‌های اجتماعی و ارزش‌های اخلاقی مذهبی نوجوانان تعارض وجود دارد. ۹۹/۵ درصد پاسخگویان گفته‌اند در یکسال گذشته که و بیش کنش‌های اجتماعی متعارض با

ارزش‌های اخلاقی را انجام داده‌اند. میزان و نوع کنش‌های اجتماعی متعارض با ارزش‌های اخلاقی در جامعه مورد تحقیق متفاوت است.

۳- تغییرات تعارض بین کنش‌های اجتماعی و ارزش‌های اخلاقی مذهبی تحت تأثیر عوامل ذهنی و عینی مختلفی قرار دارد. سلسله مراتب ارزشی، ارزیابی نتیجه پایبندی به ارزش‌های اخلاقی مذهبی، هنجارهای ذهنی (درک کنشگران از شیوه‌های عمل دیگران و پایبندی اخلاقی آنها)، احساس کمبود و تنهایی، گروه‌های مرجع، استفاده از رسانه‌های جمعی جدید، مذهبی بودن خانواده، جنسیت متغیرهای ذهنی و عینی‌ای هستند که به طور مستقیم در انجام کنش‌های متعارض با ارزش‌های اخلاقی مؤثر هستند. همکاری با گروه‌ها و سازمان‌های فرهنگی - سیاسی، نوع مدرسه، رفع نیازها، منطقه محل زندگی به طور غیرمستقیم بر انجام کنش‌های اجتماعی متعارض با ارزش‌های اخلاقی مؤثر هستند. همبستگی کل متغیرهای مستقل با متغیر وابسته $0/67$ می‌باشد، این متغیرها بیش از 45% تغییرات تعارض بین کنش‌های اجتماعی و ارزش‌های اخلاقی را تبیین می‌کنند. پایگاه اجتماعی اقتصادی بیشترین قلمرو تأثیرگذاری و اثر غیرمستقیم را در انجام کنش‌های متعارض با ارزش‌های اخلاقی دارد.

در مجموع تحلیل داده‌ها مؤید مدل نظری تحقیق و وجود «شبکه روابط علی» بین عوامل ذهنی و عوامل عینی مؤثر بر انجام کنش‌های متعارض با ارزش‌های اخلاقی مذهبی می‌باشد.

۴- یافته‌های تحقیق نشان می‌دهد نوجوانان ارزش‌های اخلاقی را می‌شناسند و می‌پذیرند. مسئله این است که تعارض بین کنش‌های اجتماعی و ارزش‌های اخلاقی در میان نوجوانان پدیده‌ای اجتماعی است و تحت تأثیر عوامل اجتماعی قرار دارد. لذا به نظر می‌رسد برای بهبود وضعیت اخلاقی نوجوانان در این زمینه باید زمینه‌ها و علل اجتماعی مؤثر بر این موضوع اصلاح شود. در پایان تحقیق پیشنهادهایی در این مورد ارائه شده است.

مفاهیم کلیدی: ارزش، اخلاق، مذهب، دین، ارزش‌های اخلاقی مذهبی، هنجار، هنجار ذهنی، کنش اجتماعی، تعارض بین کنش‌های اجتماعی و ارزش‌های اخلاقی مذهبی، کنشگر، عوامل عینی، عوامل ذهنی، علیت چندگانه.

فهرست مطالب

صفحه	عنوان
۱	مقدمه
۱۰	فصل اول: ارزش‌های اخلاقی مذهبی
۱۱	۱- مفهوم ارزش
۲۱	۲- ارزش‌ها و اخلاق
۲۵	۳- دین و ارزش‌های دینی
۳۲	۴- نتیجه‌گیری
۳۴	فصل دوم: مفهوم و نظریه‌های کنش اجتماعی
۳۵	۱- نظریه ماکس وبر
۳۷	۲- سهم امیل دورکیم در تبیین کنش اجتماعی
۴۰	۳- نظریه کنش اجتماعی پارتو
۴۳	۴- نظریه کنش مید و بلومر
۴۴	۵- نظریه کنش اروین گافمن
۴۶	۶- نظریه کنش تالکوت پارسونز
۵۲	۷- سهم هومنز در تبیین کنش اجتماعی
۵۵	۸- سایر نظریه‌های کنش اجتماعی
۵۹	۹- نتیجه‌گیری
۶۴	فصل سوم: رابطه بین ارزش‌ها و کنش‌های اجتماعی
۷۰	فصل چهارم: مروری بر مطالعات قبلی
۷۱	۱- مطالعات مربوط به کشورهای دیگر
۸۲	۲- پژوهش‌های انجام گرفته در ایران
۹۳	۳- نتیجه‌گیری

۹۹	فصل پنجم: چهار چوب نظری و فرضیه‌های تحقیق
۱۰۱	۱- تأثیر عوامل ذهنی
۱۰۷	۲- تأثیر عوامل عینی
۱۱۶	۳- فرضیه‌های تحقیق
۱۱۸	فصل ششم: روش تحقیق
۱۱۹	۱- جامعه آماری و نمونه تحقیق
۱۲۱	۲- تعریف و سنجش متغیرها
۱۲۸	۳- تجزیه و تحلیل داده‌ها
۱۲۹	۴- اعتبار و پایایی
۱۳۳	فصل هفتم: تحلیل توصیفی یافته‌های تحقیق
۱۶۹	فصل هشتم: آزمون فرضیه‌های تحقیق
	فصل نهم: تبیین تعارض بین کنش‌های اجتماعی و ارزش‌های اخلاقی مذهبی
۲۰۰	(تحلیل چند متغیره)
۲۱۱	فصل دهم: نتیجه‌گیری
۲۲۹	فهرست منابع
۲۳۶	ضمائم

فهرست جداول

عنوان	صفحه
جدول شماره ۱-۶- متغیرهای اصلی تحقیق و ضرایب اعتبار و پایایی آن‌ها.....	۱۳۰
جدول شماره ۱-۷- توزیع پاسخگویان بر اساس پایگاه اقتصادی.....	۱۳۶
جدول شماره ۲-۷- توزیع پاسخگویان بر اساس پایگاه اجتماعی.....	۱۳۷
جدول شماره ۳-۷- چگونگی احساس نیاز پاسخگویان.....	۱۳۹
جدول شماره ۴-۷- چگونگی همکاری افراد با گروهها و سازمانهای فرهنگی سیاسی....	۱۴۰
جدول شماره ۵-۷- توزیع پاسخگویان بر اساس چگونگی مذهبی بودن خانواده.....	۱۴۱
جدول شماره ۶-۷- توزیع دانش‌آموزان بر اساس دسترسی به وسایل ارتباطی.....	۱۴۲
جدول شماره ۷-۷- درک دانش‌آموزان از عملکرد غیراخلاقی همسالان.....	۱۴۳
جدول شماره ۸-۷- چگونگی درک پاسخگویان از عملکرد اخلاقی دیگری عام.....	۱۴۵
جدول شماره ۹-۷- چگونگی توزیع هنجارهای ذهنی نوجوانان در مورد دیگران مهم.....	۱۴۷
جدول شماره ۱۰-۷- توزیع نظرات پاسخگویان در خصوص نتایج پایبندی به ارزش‌های اخلاقی.....	۱۵۴
جدول شماره ۱۱-۷- توزیع نظرات پاسخگویان در مورد امکان تحقق ارزش‌های اخلاقی در شرایط زندگی امروز.....	۱۵۶
جدول شماره ۱۲-۷- توزیع نظرات پاسخگویان در مورد اهمیت ارزش‌های اخلاقی مذهبی.....	۱۵۹
جدول شماره ۱۳-۷- چگونگی توزیع نظرات نوجوانان در مورد گروههای مرجع.....	۱۶۲
جدول شماره ۱۴-۷- توزیع پاسخگویان بر اساس داشتن گروه مرجع ملی و خارجی....	۱۶۳
جدول شماره ۱۵-۷- توزیع چگونگی انجام کنش‌های متعارض با ارزش‌های اخلاقی در میان نوجوانان.....	۱۶۷
جدول شماره ۱-۸- نتایج آزمون تحلیل واریانس برای تعیین اثر متغیرهای جنس، نوع مدرسه، و منطقه محل سکونت بر انجام کنش‌های متعارض با ارزش‌های اخلاقی.....	۱۷۱
جدول شماره ۲-۸- ضرایب همبستگی (پیرسون) پایگاه اقتصادی اجتماعی و انجام کنش‌های متعارض با ارزش‌های اخلاقی.....	۱۷۶
جدول شماره ۳-۸- ضرایب همبستگی پیرسون بین نیازها و انجام کنش‌های متعارض با ارزش‌های اخلاقی مذهبی.....	۱۷۸

- جدول شماره ۴-۸- ضرایب همبستگی بین همکاری با گروهها و سازمانهای فرهنگی با انجام کنش های متعارض با ارزش های اخلاقی ۱۷۹
- جدول شماره ۵-۸- ضرایب همبستگی استفاده از رسانه های جمعی مدرن و انجام کنش های متعارض با ارزش های اخلاقی ۱۸۱
- جدول شماره ۶-۸- ضرایب همبستگی بین عملکرد مذهبی خانواده نوجوانان و انجام کنش های متعارض با ارزش های اخلاقی ۱۸۲
- جدول شماره ۷-۸- ضرایب همبستگی پرسون بین هنجارهای ذهنی کنشگران و انجام کنش متعارض با ارزش های اخلاقی ۱۸۷
- جدول شماره ۸-۸- ضرایب همبستگی پرسون بین ارزیابی پیامدهای عمل به ارزش های اخلاقی و انجام کنش های متعارض با ارزش های اخلاقی ۱۸۹
- جدول شماره ۹-۸- تأثیر درجه اولویت ارزش های اخلاقی بر انجام کنش های متعارض با ارزش های اخلاقی ۱۹۳
- جدول شماره ۱۰-۸- تأثیر گروههای مرجع بر انجام کنش های متعارض با ارزش های اخلاقی ۱۹۶
- جدول شماره ۱۱-۸- نتایج آزمون تحلیل واریانس برای تعیین اثر گروههای مرجع بر انجام کنش های متعارض با ارزش های اخلاقی ۱۹۸
- جدول شماره ۱-۹- رگرسیون چند متغیره برای تبیین کنش های متعارض با ارزش صداقت (درستکاری و راستگویی) در میان نوجوانان ۲۰۲
- جدول شماره ۲-۹- رگرسیون چند متغیره برای تبیین عدم انجام کنش های متعارض با ارزش مذهبی اخلاقی عفت و پاکدامنی ۲۰۵
- جدول شماره ۳-۹- نتایج رگرسیون چند متغیره برای تبیین کنش های متعارض با ارزش های اخلاقی (مقیاس کل) ۲۰۹

فهرست نمودارها

صفحه	عنوان
۱۶	نمودار شماره ۱-۱- مدل ارتباط بین ارزش‌ها و هنجارها
۲۵	نمودار شماره ۱-۲- رابطه بین ارزش‌ها و اخلاق
۳۷	نمودار شماره ۱-۲- خلاصه مدل تبیین کنش اجتماعی از نظر وبر
۴۵	نمودار شماره ۲-۲- مدل تبیینی کنش اجتماعی از دیدگاه میدوبلومر
۶۷	نمودار شماره ۱-۳- مدل کلی روابط ممکن بین ارزش و کنش
۷۴	نمودار شماره ۱-۴- مدل تبیینی رابطه بین رفتارهای اجتماعی و ارزش‌ها از نظر تریانندیس
۱۱۵	نمودار شماره ۱-۵- مدل تبیینی تعارض بین کنش‌های اجتماعی و ارزش‌های اخلاقی مذهبی

مقدمه

توجه به ارزش‌های اخلاقی در رشته‌های مختلف علوم اجتماعی از دو جهت حائز اهمیت است. یکی به دلیل ارزشمندی خود موضوع و دیگر به دلیل نقشی که ارزش‌های اخلاقی در تحولات اجتماعی و استقرار نظم اجتماعی (در سطوح مختلف) به عهده دارند. یکی از موضوعات اساسی در این زمینه تأثیر ارزش‌ها بر کنش‌های اجتماعی کنشگران می‌باشد. بیشتر جامعه‌شناسانی که به بررسی رابطه بین ارزش‌ها و کنش‌های اجتماعی پرداخته‌اند نوعی رابطه ایجابی میان آنها مفروض انگاشته‌اند (Parson, 1937). گویی ارزش‌ها لزوماً کنش‌های اجتماعی متناسب را موجب می‌شوند. به عبارت دیگر کنش‌های اجتماعی تحت تأثیر ارزش‌های کنشگران انجام می‌گیرند. هر چند این فرضیه در تئوری (و بر مبنای تعاریف خاص) صحیح به نظر می‌رسد اما نمی‌تواند واقعیت‌های پیچیده موجود در تعلقات ارزشی و مناسبات آن با کنش‌های اجتماعی کنشگران را به دقت توضیح دهد.

به نظر می‌رسد ریشه این مشکل در عدم توجه به وجود ارزش‌های متفاوت، مختلف و متضاد در زندگی اجتماعی و تأثیر ارزش‌های متفاوت، مختلف و متعارض بر کنش‌های اجتماعی نهفته است.

«سیستمی» و «وفاق‌آمیز دیدن روابط پدیده‌های اجتماعی اگر چه تا حدودی، و در مواردی، به درک ما از این موضوع کمک می‌کند ولی تعمیم «آن» به تمامی ابعاد پدیده‌های اجتماعی موجب نادیده گرفتن اختلافات و تعارض‌های درونی آنها می‌گردد.

مسئله تضاد همانگونه که در مورد پدیده‌های تاریخی، مناسبات بین جوامع در سطح کلان و گروه‌های مختلف اجتماعی صادق است در مورد مناسبات بین ارزش‌های متفاوت و رابطه ارزش‌ها و کنش‌های اجتماعی نیز صادق می‌کند. این پژوهش بر آن است یکی از ابعاد این موضوع یعنی تعارض میان ارزش‌های اخلاقی مذهبی و کنش‌های اجتماعی کنشگران را مورد تحقیق قرار دهد.

منظور از ارزش‌های اخلاقی مذهبی ارزش‌های اخلاقی هستند که پایه مذهبی دارند، در

مذهب و جامعه مذهبی پذیرفته شده‌اند و افراد نیز آنها را قبول دارند. مانند ارزش درستکاری، راستگویی و وفاء به عهد. منظور از کنش‌های اجتماعی رفتارهای ارادی و هدفمندی هستند که افراد در رابطه با دیگران در جامعه انجام می‌دهند. این کنش‌ها هستند که اساساً موضوع تعیین ارزش‌های اخلاقی مذهبی می‌باشند. سؤال این است که این ارزش‌ها چقدر در زندگی کنش‌های اجتماعی را تحت تأثیر قرار می‌دهند؟ به عبارت دیگر کنشگران به ارزش‌های اخلاقی مذهبی که قبول دارند چقدر پایبند هستند؟ آیا آنها کنش‌های متعارض با ارزش‌های اخلاقی مذهبی را انجام می‌دهند؟

در مورد نسبت میان ارزش‌های اخلاقی مذهبی و کنش‌های اجتماعی دیدگاه‌های مختلفی وجود دارد. بعضی وجود شکاف و حتی تعارض بین ارزش‌های اخلاقی و کنش‌های اجتماعی در جامعه را، حداقل در مورد بعضی از اقشار، نه تنها طبیعی بلکه لازم می‌دانند. دیدگاه ماکیاول در مورد عملکرد اخلاقی حاکمان و توصیه‌های وی به آنها در مورد دادن شعارهای اخلاقی ولی عدم التزام عملی به اصول اخلاقی یکی از نمونه‌های چنین رویکردی است. صاحب نظرانی که ارزش‌های اخلاقی را جزو "ایدئولوژی" و وسیله‌ای در دست طبقات حاکم برای استثمار می‌دانند چنین تحلیلی از رابطه ارزش‌های اخلاقی و کنش‌های اجتماعی ارائه می‌کنند.

به نظر نگارنده چنین تصویری از رابطه بین ارزش‌های اخلاقی و کنش‌های اجتماعی یک مشکل اساسی دارد. مسئله این است که آنها ارزش‌های اخلاقی را از دید کنشگران تعریف نمی‌کنند. یعنی ارزش‌ها را اصول و معیارهایی که خود افراد (برای عمل خود و دیگران) قبول دارند نمی‌بینند. بلکه آنها را شعارهای اخلاقی که در جامعه پذیرش دارد تعریف می‌کنند. در حالیکه به نظر می‌رسد تعریف ارزش‌های اخلاقی بایستی از دیدگاه کنشگران انجام گیرد. یعنی اصولی که خود کنشگران آنها را معیار خوب و بد می‌دانند. اگر ارزش‌های اخلاقی به درستی و این گونه تعریف شود آنگاه نمی‌توان عدم پایبندی به ارزش‌های اخلاقی را به عنوان یک موضوع عادی تلقی کرد.

مسئله‌ای که در این میان وجود دارد ضرورت تفکیک بین "گفتار" افراد و ارزش‌های اخلاقی آنهاست. اشکال در اینجاست که بعضاً گفتار و حرف افراد با ارزش آنها یکی گرفته می‌شود. ممکن